

Əsl ziyali və görkəmli ədib

Əsl ziyali üçün zəruri keyfiyyətləri xarekterində cəmləyən və Azərbaycan ədəbiyatşunaslıq elminə sanball möhürünü vuran alimlərdən biri də filologiya elmləri doktoru, professor Mir Cəlal Paşayev olmuşdur. Görkəmli ədib 1908-ci ilin 23 aprelinde cənubi Azərbaycanın Təbriz mahalindəki Əndəbli kəndində, yoxsul kəndli ailəsində dünyaya gəlmışdır. Onun cəmiyyət üçün layiqli insan kimi yetişməsinə, boybaşa çatlığı ailə mühitinin təsiri böyük olmuşdur. Halal zəhməti yüksək dəyərləndirən valideynləri Mir Cəlal müəllimi erkən yaşılarından daim düzgün yola istiqamətləndirmişdir. Hələ uşaq ikən kəndlərində dolanışığın çətinliyi səbəbindən onun ailəsi bir parça çörək ardınca vətənimizin quzeyinə pənah getirmiş və uşaqlıq və gənclik illerini Gəncə şəhərində keçmişdir. İbtidai təhsilini Gəncədəki ruhani mədrəsəsində aldıqdan sonra 1924-cü ildə pedaqoji texnikuma daxil olmuş və bu mək-

təbi 1928-ci ildə başa vurmuşdur. 1928-ci ildən yaradıcılığa başlayan Mir Cəlal əvvəlcə şeirlə, təqnidlə məşgül olmuş, sonra «Mirzə Xeyal» adlı komediya yazmışdır. O, eyni zamanda Azərbaycan ədəbiyyatı tarixində gözəl həkayələr ustası, rəngarəng mövzulara həsr olunmuş romanlar yaradıcısı kimi tanınmışdır. Yazıçını böyük ədəbiyyata getirən «Mirzə» həkayəsi 1930-cu ildə «Qızıl Gəncə» qəzetinin ədəbiyyat səhifəsində işq üzü görmüşdür.

Orta ixtisas təhsilindən sonra ibtidai məktəblərdə dərs demək hüquq qazanan Mir Cəlal Paşayev məktəb müdürü vəzifəsinə irəli cəkilir. Gəncə və Cədəbəy məktəblərində çalışdığı iki illik dövr gənc yazılıçının heyati daha dərindən öyrənməsinə böyük təkan verir. Bu illerdə apardığı müşahidələr onun ilk əsərlərində bədii ifadəsini tapır. 1930-cu ildə ali təhsil almaq məqsədi ilə Kazana yollana-

raq bu qədim şəhərdə Dövlət Pedaqoji İnstitutunun ədəbiyat şöbəsində oxuyur. 1931-ci ilin axırlarında isə Bakıya qayıdır Azərbaycan Dövlət Elmi

Tədqiqat İnstitutunun aspiranturasına daxil olur. O, filologiya sahəsində elmi araşdırırmalarla yanaşı, ədəbi fəaliyyətini də dayandırır. «Kommunist», «Gənc işçi» qəzetləri ilə fəal əməkdaşlıq edir. 1933-cü ildən etibarən Mir Cəlal Paşayev həm de ədəbiyyatşunas alim kimi Azərbaycan Dövlət Univer-

sitetinin Azərbaycan ədəbiyatı tarixi kafedirasında çalışmağa başlayır, 1940-cə ildə elmlər namizədi, 1947-ci ildə elmlər doktoru alimlik dərəcəsini alır.

Mir Cəlal Paşayevin «Sağlam yollarda» adlı ilk kitabı 1932-ci ildə çapdan çıxmışdır. Görkəmli alimin, müxtəlif illerdə qələmə aldığı publisistik əsərlərin toplandığı bu kitabın ardınca isə onun «Boy» adlı həkayələr və ocerklər məcmuəsi, «Dirilən adam», «Bostan oğrusu», «Gözün aydın», «Bir gəncin manifesti», «Açıq kitab və digər əsərləri işq üzü görmüşdür.

«Dirilən adam» romanı ötən əsrin 30-cu illərinin əvvəllərində qələmə alınsa belə, əsərdə irəli sürülen ideyalar bu günümüz üçün kifayət qədər aktualdır. Bu ideyalar bütün dövrlərdə öyrədir, təribiyələndirir, insanları öz haqları, Vətənin milli mənafələri uğrunda aktiv müharizəyə səfərbər edir. 1939-cu ildə yazdığı «Bir gəncin manife-

sti» əsərini isə Mir Cəlal yaradıcılığında zirvə saymaq olar. Bu roman Mir Cəlal yaradıcılığında uzun illərdən bəri davam edən mütərəqqi ənənələrin xoş nəticəsidir. Roman da müəlif geniş xalq kütłəsinin mübarizə ruhunu düzgün təsvir etmiş, həyati olduğu kim göstərmişdir.

Mir Cəlal bütün fəaliyyəti boyu bədii yaradıcılığı ilə elmi, ədəbi təqnidli yaradıcılığını paralel şəkildə davam etdirmiş, müəllim, alim olmuşdur. Görkəmli alimin Vətən qarşısındaki misilsiz xidmətləri də daim yüksək qiymətləndirilmişdir. Mir Cəlal ədəbi-pedaqoji xidmətlərinə görə «Şərəf nişanı» (iki dəfə), «Qırmızı Əmək Bayrağı» ordenləri, «Əmək igitliyinə görə» (iki dəfə), «Qafqazın müdafiəsi»ne görə, «1941—1945-ci illərdə Böyük Vətən» mühərbiyəsində fədakar əməyinə görə, «Qabaqcıl maarif xadımı» medalları ile təltif edilmişdir.

1978-ci il sentyabrın 28-də Mir Cəlal Paşayev vəfat etmişdir. Bakıda Fəxri xiyabanda dəfn olmuşdur. Xatirəsinə əbədiləşdirmək üçün ölkəmizin bir sıra yerlərdə küçə, məktəb, kitabxana, mədəniyyət evləri hazırda onun adını daşıyır.

Aslan CƏLİLOV

Heydər Əliyev Mərkəzində ulu öndərin ırsının öyrədilməsi dərləri davam edir

Azərbaycan xalqının ümummilli lideri Heydər Əliyevin anadan olmasının 91-ci ildönümü münasibətlə bütün respublikamızda olduğu kimi Qəbələdə də XX əsrin böyük şəxsiyyətlərindən biri kimi tanınan Heydər Əliyev ırsının öyrədilməsi dərləri davam edir.

Məlum olduğu kimi dərlər Heydər Əliyev mərkəzində rayonun yuxarı sinif şagirdləri üçün nəzərdə tutulmuş qrafik üzrə eyni gündə 2 növbədə aparılır.

Dərlər «Ulu öndər Heydər Əliyev müstəqil Azərbaycanın memarı və qurucusudur» və «Ümummilli lider Heydər Əliyev ideyaları müasir Azərbaycanın sosial-iqtisadi inkişafının təminatçısıdır» mövzularında keçirilir. Dərlərde hər gün 70-80 və daha çox şagird qeyd olunan mövzular üzrə mərzələr dirləyir. Dərlər xüsusi olaraq yüksək hazırlıqlı tarix müəllimləri keçir və müteşəkkilliyyin təmin olunması üçün rayon təhsil şöbəsindən nəzarətçi şəxsler ayrıılır. Tədris prosesinde eyni zamanda şagirdlərə ümummilli liderin həyat və fəaliyyətini eks etdirən sənədlə film nümayiş etdirilir. Şagirdlər bu dərlərə xüsusi maraqları göstərirler.

Dərlərin may ayının sonuna-dək davam etdirilməsi nəzərdə tutulur.

Azərbaycan tarixi ırsını qoruyub saxlayan maddi mədəniyyət nümunələri ilə zəngin bir ölkədir. Vətənimizin hər bir guşəsində, şəhərlərimizdə, rayonlarımızda müxtəlif dövrlərdə tikilmiş bir çox tarixi abidələrimiz var ki, onlar ulu babaşımızın bizim üçün qopyub getdikləri müqəddəs əmanətdir. Azərbaycan ərazisindəki abidələrin yaşı neçə-neçə əsrlər, qərinələrdir. Torpağın altında təpilan hər saxsı parçası, əmək aleti də bir abidədir. Öyrənilməmiş hər abide tarihimizin açılmamış səhifəsidir. Onları tanımlı, sevməli və qorunmayıq. Abidələri qorumaq-tariximizi yaşatmaq deməkdir.

Azərbaycan müstəqillik əldə etdikdən sonra ölkənin inkişafı ilə yanaşı tarixi abidələrimizin öyrənilməsinə də xüsusi diqqət verilməye başlanıb.

Tarixin sərt sınaqlarına məruz qalmış abidələrimiz insan əli ilə yaradıǵı kimi zaman-zaman insan əli ilə də dağılmışdır. Amma bu da bir möcüzədir ki, tarixin yaddaşı olan abidələr, qalalar, məgaralar bəzən özü-özünü hifz etmiş və bu günümüze qədər yaşamışlar.

Azərbaycan ərazisində 2001-ci ilə qədər dövlət qeydiyyatına və mühafizəsinə götürülmüş 6308 tarix və mədəniyyət abidəsi yer alıb ki, onların 699-u Ermenistan tərəfindən işğal edilmiş torpaqlarda yerləşir. Bundan başqa ölkə ərazisində 27 tarix-mədəniyyət, memarlıq, bədii və etnoqrafiya qoruğu var. Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi tərəfindən Azərbaycan ərazisində yeni aşkar olunmuş tarix və mədəniyyət abidələrinin qeydiyyatı davam edir. 2006-ci ildən başlayan yeni aşkar olunmuş abidələrin qeydiyyatı prosesində 1725 obyektdövlət qeydiyyatına alınıb və onların ilkin

mühafizə tədbirləri gücləndirilib. Bunlar son illərdə aparılan arxeoloji qazıntılar

18 aprel—Abidələrin beynəlxalq mühafizəsi günüdür

Azərbaycan abidələr diyarıdır

zamanı aşkar edilmiş və əvvəlki qeydiyyata alma zamanı nəzərə alınmamış obyektlərdir.

Azərbaycanın ən qədim, ən qiymətli tarixi abidəleri olan Azix mağarası, Aveydağ mağaraları, Qobustan qaya təsvirləri, Xudaferin körpüsü, Qız qalası, Şirvanşahlar sarayı, Şəki xan sarayı, qədim Qəbələnin qala bürcləri və yüzlərlə digər abidələr odlar yurdunun, ulu tariximizin ən qiymətli sərvətidir.

Hər bir ölkənin tanıtılmasında belə abidələrin qiyməti əvəzsizdir. Bu gün dövlətin prioritet istiqamətlərindən biri də turizmin inkişafı ilə bağlıdır. Qeyd etdiyim və adları çəkmədiyim digər tarixi memarlıq abidələrinə turist marşrutlarının açılması mühüm əhəmiyyət kəsb edir, çünki onlar tariximizin daş yaddaşdır və ölkəyə gələn hər bir xarici vətəndaş Azərbaycanın nə qədər qədim tarixə malik olduğunu görməlidir. Eyni zamanda abidələrimizlə bağlı maraqlı məlumatların təbliği edilməsi həm yerli əhalidə, həm də ölkəmizə gələn turistlərdə maraqlı birə-beş artıra bilər.

Azərbaycanın siyasi və sosial-iqtisadi həyatının bütün sahələri kimi mədəniyyət sahəsi də davamlı və sürətli inkişaf dövrünü yaşayır. Uğurla həyata keçirilən mədəniyyət siyaseti nəticəsində ölkəmiz dünya ölkələri arasında özüne layıqli yer tutmuş, inkişaf etmiş ölkələrin bir çoxunu geridə qoymuş, milli mədəniyyətimiz dünya mədəniyyətinə integrasiya olmuşdur.

Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət Nazirliyi milli mənəviyyatın inkişaf

özeyini təşkil edən diyarşunaslıq, folklor və sənətkarlıq üzrə tarixi abidələrin qorunub saxlanılması və gələcək nəsillərə çatdırılması sahəsində müvafiq tedbirlər planı həyata keçirir, yeni məlumatlar toplanır, elektron formada yığılır və sistemləşdirilir.

Mədəni ırsın qorunması tarix və mədəniyyət abidələrinin aşkar edilməsi, bərpası, tədqiqi və mühafizəsi hər zaman önemli sahələrdən biri olmuşdur. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev tərəfindən bu sahə üzrə bir çox sərəncamlara imza atılmış və yeni mədəniyyət və etnoqrafiya qoruqları yaradılmış, 50-dən çox abidə bərpa edilmişdir. Qız qalası və Şirvanşahlar sarayı, İçərişəhər kompleksi və Qobustan Dövlət Tarix-Bədii Qoruğu UNESCO-nun Dünya ırs siyahısına daxil edilmişdir. Bu mühüm işin həyata keçirilməsində Heydər Əliyev Fondunun prezidenti UNESCO və ISESCO-nun xoşməramlı səfiri, millət vəkili Mehriban xanım Əliyevanın böyük rolü vardır. Xalqımızın tarixi və mədəni ırsı daim onun diqqət mərkəzindədir. Bu zəngin ırsın qorunub mühafizə edilməsi ölkəmizdə turizmin inkişaf etdirilməsində mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Tariximizin daşlaşmış yadigarlarını göz bəbəyi kimi qoruyub saxlamaq, xarici ölkələrdə təbliğ etmək və gələcək nəsillərə çatdırmaq bizim müqəddəs vətəndaşlıq borcumuzdur.

**Tahire ŞƏFİYEVƏ,
rayon tarix-diyarşunaslıq
muzeyinin eməkdaşı.**